

במשך השנים - קבוץ "מחר"

ב-12 באוגוסט 1939 בשעות הבוקר הגענו לקבוץ "מחר", בכפר סבא, אחרי ליל שימורים של התרגשות ומתח, כשאוניית המעפילים שלנו - "דורה" - הצליחה להביאנו מאמסטרדם, אחרי מסע של חודש ימים, לחוף מבטחים - חוף שפיים. בחסות האפלה, דרך חולות ופרדסים הגענו לרעננה, ומשם נלקחנו ליעדנו: קבוץ "מחר", פלוגת עבודה של הקבוץ המאוחד, שהשתכנה זה מכבר במחנה של הסוכנות היהודית. במחנה זה חנו אנשי "רמת הכובש", לפני שעלו למקום התיישבות הקבע שלהם (וכך, אחרי 1945, ישבו שם חברי קב' "אייל" עד לעלייתם על הקרקע בשולי כפר סבא).

"מחנה הכובש", כפי שנקרא המקום, נמצא מחוץ למושבה, מוקף פרדסים. רק שביל עפר הוביל אליו. היה זה מחנה קיבוץ כרבים מסוגו בארץ: אהלים וצריפים ושניים-שלושה מבנים לחדר אוכל ומטבח, בניין "סוכנותי" זו קומתי, ששימש חלקית כבית תינוקות; מבנה נוסף, ועליו שלט גדול "רפת לדוגמא" שיכן פרדה ופרה. אחד הצריפים היותר יציבים שימש כבית ילדים. פחון בעל שני אגפים שימש כמקלחת. במרכז המחנה החיו ערוגות פרחים, מסביב לצריפים ולחדר האוכל, במידת מה את הנוף האפל של הצריפים השחורים. המחנה בכפר סבא לא היה שונה בהרבה מהמחנה בו חנתה הפלוגה בהדר, בעת ביקורי שנה לפני כן. לכן לא הופתעתי במיוחד וגם לא קבלתי הלם, כרבים מאתנו, למראה הסביבה הקודרת, אם לא לומר עלובה.

כפי שהזכרתי קודם לכן, הפלוגה הייתה מורכבת משני גרעינים, גרעין צ'כוסלובקי של יוצאי קרפטרס (PKR), שהייתה חלק מצ'כוסלובקיה, לרוב דוברי יידיש והונגרית. והכשרה גרמנית, שבעבר הייתה מורכבת משני גרעינים - אחד חילוני והשני דתי-ליברלי מיוצאי תנועת 'החלוץ הדתי' בהמבורג.

במזכירות הקבוץ המאוחד נאלצו להתמודד עם רעיון מעורפל של אחרית הימים: חיים בצוותא של חילונים ודתיים במסגרת הקבוץ המאוחד האתיאיסטי. זאת, משום שבשנות ה-30 התארגנה במסגרת תנועת "החלוץ" הגרמני קבוצה של שומרי מצוות, שהתעקשה להגשים את דרכה הציונית בקבוץ המאוחד דווקא ולא בקיבוצי "הפועל המזרחי". בקבוץ המאוחד לא המתינו בזרועות פתוחות לקבוצה זו ומזכירות הקבוץ הצטרחה לעמול קשה למצוא פרטנר מתאים בין גרעיני עולים שעמדו להשתקע באחד המושבות כפלוגת עבודה. הצליחו, משום מה, לשכנע את שתי הקבוצות, גרעין "החלוץ" הגרמני והקבוצה הדתית, יוצאת המבורג, להסכים לניסוי טעון חומר נפץ רגשי. כי עבור צעירים, שרוצים להגשים אורח חיים רעיוני, דברים של מה בכך הופכים לעקרונות "ייהרג ובל יעבור". דבר אחד הוא, להטיף לסובלנות ודו קיום תוך הבנה הדדית, ודבר אחר - לכפות שמירת שבת על חילונים, שמוצאם וחינוכם לא העניק להם את המושג 'חילול השבת'. אנשים דתיים, גם הליברלים שביניהם, לרוב דורשים מהצד שכנגד הבנה מלאה לבלעדיות ערך שמירת המצוות, אך חסרים כל הבנה ליכות לחילוניות. ההדדיות עבורם היא חד סטרית. לא פלא אפוא, שהניסוי נכשל, אם ניתן לכנותו ניסוי ולא קוצר ראות של מזכירות הקבוץ. לבסוף התכחשה מזכירות הקיבוץ לכל העניין והתנערה מכל אחריות; נוסף לכך בזה לקורבנות במיטב המסורת הבולשביקית והתייחסה לקב' "מחר" כ-"א נכטיגן טאג". רוב הדתיים עזבו וחיפשו דרכים חלופות להגשמת רעיונותיהם הציוניים תוך שמירה על ערכים דתיים ומצאו אותן, בדרך כלל, מחוץ למסגרת הקיבוצית - מיעוט נשאר מתוסכל ובתחושה של בזוז זמן יקר בדרך לגיבוש חברתי של פלוגה לקבוץ ולהתיישבות. לא נותר אלא להתחיל הכל מחדש ולצרף לפלוגת "מחר" קבוצת נוער קטנה שהתחנכה ביגור (מיוצאי גרמניה אף היא), ושני גרעיני הכשרה עולים, אחד מצ'כוסלובקיה והשני אנחנו, 'ההכשרה ההולנדית'. אך גם בהמשך הדרך לגיבוש חברתי לא הייתה סוגה בשושנים.

יוצאי גרמניה הוותיקים בקבוץ "מחר" היו מבוגרים במקצת מאתנו. חלקם כבר היו עצמאים, או עובדים שכירים עוד בחו"ל לפני עלייתם, והם ברובם נשואים והורים לילד. מצב הגרעין הציכי לא היה שונה בהרבה. על הוותיקים הדאגה לקיום הפלוגה רבצה יותר מאשר על הצעירים, הרווקים, שבעצם דבר לא קשר אותם למקום ובכל רגע יכלו לקחת את צרורם ונודד לאין ידוע. היו נראים עייפים, תשושים מהעבודה המפרכת בפרדסים ומאוכזבים - אולי משום שמצבם המשפחתי ריתק אותם למקום. גם חברי